

BİREYSEL FARKLILIKLARA SAYGI

Özel Eğitim Öğretmen Bilgilendirme
Sunumu

BİREYSEL FARKLILIK

Bireyleri birbirinden ayıran; yaş, cinsiyet, yetersizlik, etnik köken, dini ve siyasi düşünce çeşitli farklılıkları kapsamaktadır. Bu farklılıkların bir kısmı doğuştan kazanılırken, bir kısmı da sonradan edinilmektedir. Toplumsal yaşamda refah düzeyini arttırmak, daha hoşgörülü ve saygılı bir ortam oluşturmak için bireylerin farklılıkları tanımaları ve bunlara duyarlı olmaları gerekmektedir.

Bireysel özellikler:

İnsanları birbirinden ayıran, bizi biz yapan özelliklerimizdir. Bu özelliklerimiz sayesinde diğer insanlardan ayrılırız.

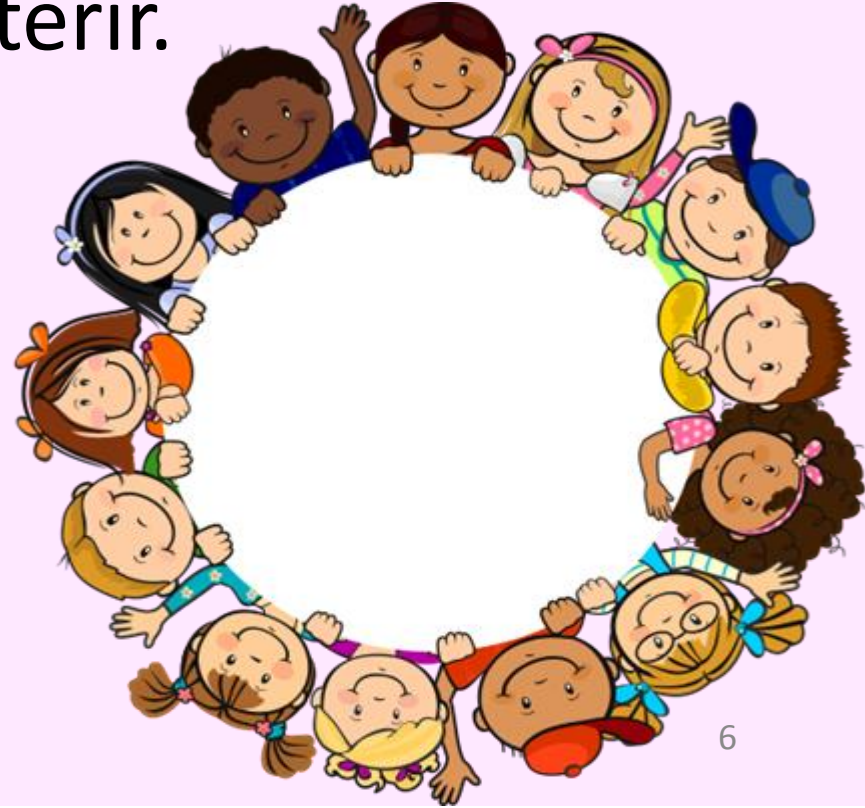
FARKLILIKLARIMIZ BİZİ EŞSİZ VE ÖZEL YAPAR

Bireysel özellikler üçe ayrılır;

- Fiziksel Özellikler
- Duygusal Özellikler
- Zihinsel Özellikler

Fiziksel Özellikler: Boy, kilo, göz rengi, saç rengi gibi dışarıdan bakınca fark edilen özelliklerdir. Fiziksel özelliklerimizi ailemizden alırız. Boy ve kilo çevresel etkenlere göre değişim ve gelişim gösterir.

Duygusal Özellikler: Yaşamımız boyunca başımızdan geçen aynı olaylar her bireyde farklı duygulara neden olur.

- Sevdiğimiz şeyler, nefret ettiklerimiz, korkularımız, üzüntülerimiz, heyecanlarımız, sevinçlerimiz, şaşkınlıklarımız, utançlarımız, öfkelerimiz, endişelerimiz, kaygılarımız farklıdır.

Zihinsel Özellikler: Hepimizin düşüncesi, ilgi, yeteneği ve zeka türleri farklıdır.

- Bazı çocuklar satranç oynamayı severler.
- Bazı çocuklar spor yapmayı isterler.
- Bazı çocuklar çok güzel resim yaparlar.
- Bazı çocuklar müziğe ilgi duyarlar, müzik aletleri çalarlar.
- Bazı çocuklar matematik hesaplarını çok hızlı yaparlar.
- Bazı çocuklar kitap okumayı çok isterler.

SAYGI KAVRAMI

Farklılıklara Saygı, her farklılığı doğal olarak görüp sadece insan olduğu için bireye saygı duymaktır. Çünkü insan saygıyı hak eden bir varlıktır. Saygı herhangi birini değerli bir varlık olarak hissettirmek ve onun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olabilmektir. Saygı insanlar arasındaki ilişkileri sağlamlaştırır ve bireyler arasında olumlu bir bağ oluşturur.

KENDİNİ VE BAŞKALARINI TANIMA

Bireylerin özellikler açısından birbirlerinden farklı olmaları gayet doğaldır. Bu farklılıkların kaynağı hakkında yeterli bilgiye sahip olunmadığı takdirde önyargılar meydana gelir. Farklılıkları fark etme bireyin önce kendisini daha sonra çevresindeki kişileri tanıması ile başlar.

Bireyler kendi özelliklerini tanımaya başladıkça diğerlerinden hangi açılardan farklı olduklarını ve bu farklılıkların onlara ne kazandırıp ne kazandırmadıklarının farkına varır. Bireyin kendi özelliklerini iyi bir şekilde tanıması kendine olan özgüvenini arttırır ve toplumsallaşmasını kolaylaştırır.

ÖNYARGI VE AYRIMCILIK

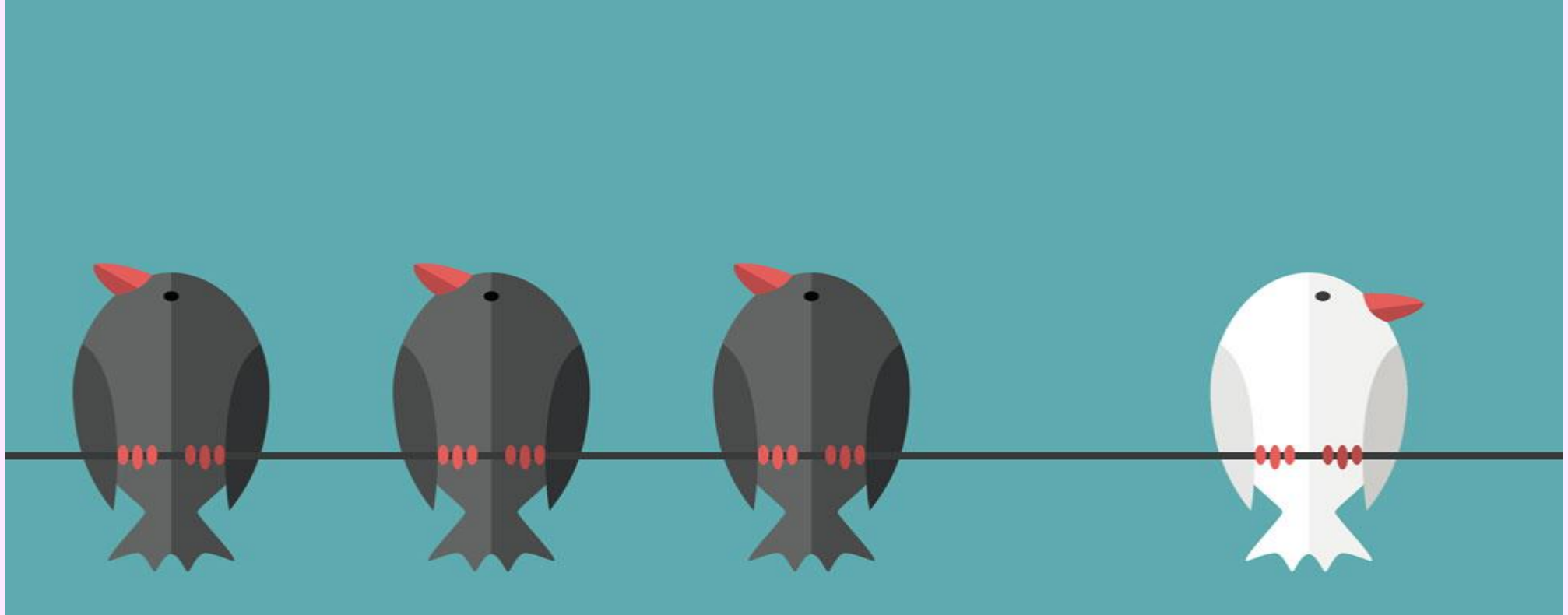

İnsanlar ırk, din, etnik köken, cinsiyet, dış görünüş vb. özelliklere göre kişileri gruplara ayırmayı, kendilerine benzemeyeni sevmeyi çoğunlukla ebeveynlerinden, diğer yetişkinlerden ve akran gruplarından öğrenirler.

- Büyükler bilinçli ya da bilinçsiz olarak çocuklara kendi kalıplaşmış tutumlarını aktarırlar. Bazen de farklı gruplara karşı gösterdikleri davranışlar çocuklar tarafından örnek alınır.
- Çocukların farklılıklara karşı ön yargı oluşturmalarının nedenlerinden birisi de kitle iletişim araçlarıdır.

Ayrımcı Tutum ve Davranışlar

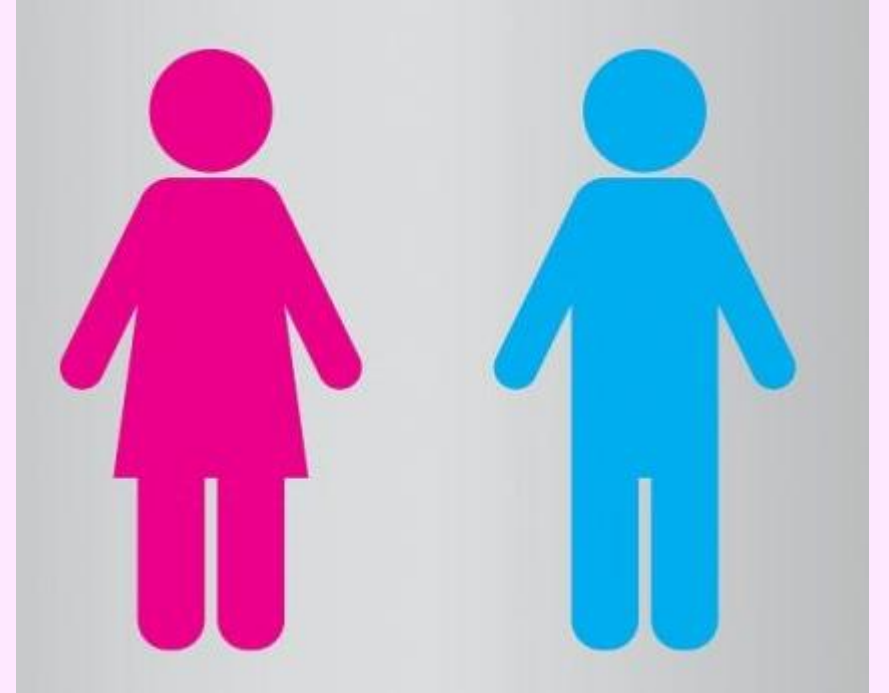

İnsanlar arasındaki bazı farklılıklar önyargılar nedeniyle ayrımcı tutumlara dönüşebilmektedir. Bu durumda insanlar arasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara neden olmaktadır.

- Çocuklar küçük yaşlarda etrafındaki önemli kişilerin farklılıklara karşı taşıdıkları önyargıları kendisi de kabul eder. Bu önyargılar zamanla bireyleri ya da grupları çeşitli özelliklerinden dolayı dışlama ya da üstün tutmaya yani ayrımcılığa kadar gidebilir.
- Bu önyargılarla mücadelenin en etkili yolu çocuğun eğitim sürecinde farklılıklara saygı eğitimi almasıdır.

Cinsiyete Dayalı Ayrımcı Tutum ve Davranışlar

- Toplumsal cinsiyet rollerinin sınırlayıcı ve kalıplaşmış yargıları çocukların kimliklerinin değişik yönlerini keşfetmelerini engelleyebilir.
- Kız çocuklarının her alanda başarılı olabileceğini ve kendi yaşamına ilişkin seçimler yapabileceklerini bilmeye ihtiyaçları vardır.
- Erkek çocukların da kız çocuklara karşı üstünlük taslamadan başarılı olabileceklerini öğrenmeye ihtiyaçları vardır

Dış Görünüşe Dayalı Ayrımcı Tutum ve Davranışlar

Dış görünüşe dayalı ayrımcı tutum ve davranışlar bazı insanlar tarafından yapılabilmektedir. Bazı insanların temiz ve bakımlı öğrencilerle daha yakından ilgilenirken, kılık kıyafeti düzgün olmayan çocukları dışlaması buna örnek olabilir. Ya da kendi siyasi görünüşe göre başörtü takan kız öğrencilere iyi ya da kötü davranması da dış görünüşe dayalı ayrımcı tutum ve davranışlardandır.

Aile Yapısındaki Farklılıklara Dayalı Ayrımcı Tutum ve Davranışlar

Ebeveynler bazı aile yapılarına karşı ayrımcı davranışlar göstererek çocuklarının da bu ailenin çocuklarıyla görüşmelerini istemezler.

Bedensel ve Zihinsel Yetersizliğe Dayalı Ayrımcı Tutum ve Davranışlar

Toplumda yetersizlik hakkındaki bilgi eksikliği ayrımcı tutum ve davranışların en temel nedenlerinden birisidir. Çocukların yetersizliği olan bireylerden korkma, ona dokunmaktan çekinme gibi eğilimlerinin olması onlara karşı bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Çocuklar yetersizliği olan bireylere karşı küçük yaşlarda ön yargı oluşturmaya başlarlar. Çocukların cinsiyet ve dış görünüşe karşı oluşturdukları farkındalıklar geliştikçe yetersizlikleri de fark etmeye başlayacaklardır. Çocuklar yetersizliği olan bireylerin neleri yapıp yapamayacakları hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin yetersizliği olan bireylere ait bilgileri olduğu gibi vermeleri gerekmektedir.

Küçük çocuklar tarafından gözlemlenemeyen engeller akran reddine neden olabilir. Örneğin, tekerlekli sandalyedeki çocuklar, öğretmenler ve aileler tarafından kolaylıkla açıklanabilen görülebilir bir engele sahiptir böylece görünür olmayan engele sahip olan akranlarından daha kolay kabul edilebilirler.

Otizm gibi bozuklukları açıklamak için somut ipuçlarının var olmaması yetişkinlerin akran kabulünü sağlamasını, güçlendirmektedir.

Çocuğun farklılıklarının; fark edilip, kabul edilip geliştirilmesi onun ruhsal gelişimini, benlik algısını da önemli ölçüde etkilemektedir. Kendisi ile ilgili olumlu duygulara sahip bir çocuğun yaşamını zenginleştirmesi ve düzenlemesi kuşkusuz daha kolay olabilir.

NELER YAPMALIYIZ ?

Öğretmenler İçin Öneriler

Farklılıklara değer vermeliyiz

Bireyleri bütünüyle tanıyarak, yapabildikleri ve yapamadıklarıyla kabul etmeli, gelişimini destekleyici olmalıyız.

Çocukların benzerlik ve farklılıkları keşfetmesini sağlamalıyız

- Öğrencilerin kendilerinin ve diğerlerinin fiziksel özelliklerini tanımasını, benzerlik ve farklılıkları keşfetmesini ve bu konudaki çeşitliliği anlamasını sağlamalıyız.
- Etkinliklerle çocuklara güzel dış görünüşle iyilik, kötü dış görünüşle çirkinlik arasında bir bağın olmadığı fark ettirilebilir.

Öğretmenler çocuğun kendi sınıfındaki farklı kültürleri tanımasını sağlarken, çocuklara her kültürün farklı olduğu kadar benzer özelliklerinin de olabileceğini anlamalarına olanak tanınmalıdır. Benzerlikleri vurgulayarak yola çıkmak çoğu kez çocukların empati kurmasını kolaylaştırır. “Ötekinin” benzer yönleri çocuklara cazip gelebilir ve öğrenme merakı uyandırabilir. Saygı eğitiminin ikinci ayağı okuldur. Ailede kazanılmaya başlayan saygılı olma davranışı okulda pekiştirilerek devam eder. Okulda saygı eğitiminde belirleyici olan öğretmendir. Öğretmenin özsaygıyı ve karşılıklı saygı ortamını sağlaması çok önemlidir.

Bedensel ve Zihinsel Yetersizliğe Dayalı Ayrımcı Tutum ve Davranışlar ile ilgili Neler yapabiliriz?

Çocukların yetersizliği olan bireyler hakkında bilgi edinmesi sağlanmalıdır. Eğitimde kullanılan materyallerde yetersizliği olan bireylere ait de resimlerin bulunması önemlidir. Böylece diğer çocukların da yetersizliği olan bireyler ilgili sorular sorması, tartışılması ve bu konuda araştırma yapılmasını sağlayacak ortamlar oluşur.

- Çocukların yetersizliği olan bireylerin kullandığı araçlar hakkında bilgi sahibi olması da önemlidir.
- Yetersizliği olan bireylerin kullandıkları tekerlekli sandalye, protez kol ya da bacak gibi araçların diğer öğrenciler tarafından tanınması ve bu araçlara saygı duyulması öğretilmelidir.

Ebeveynlerin ve eğiticilerin yetersizliği olan bireylere ait bilgileri onlara acıyormuş gibi tavırla değil de olduğu gibi vermeleri gerekmektedir.

Verilmesi amaçlanan temel mesajlar şunlardır:

- Yetersizlik doğuştan olabileceği gibi sonradan da olabilir.
- Her bireyin bir engelli adayı olduğu bilinci kazandırılır.
- Yetersizliği olan bireylerin yaşama katılma, eğitim ve gelişme haklarından yararlanmalarına olanak tanımak gerekir.
- Yetersizliği olan bireylerin de her insan gibi yapabilecekleri ve yapamayacakları şeyler vardır.
- Yetersizliği olan bireyler de çeşitli becerilere sahiptirler.

Öğrenme Ortamlarının Düzenlenmesi

- Eğitim ortamı, çocukların pozitif kimliklerini ortaya çıkaracak ve farklılıklara karşı empati geliştirebileceği bir ortam olmalıdır.
- Çocukların gelişim özelliklerine uygun, güvenli, çok amaçlı, yaratıcılığı ve problem çözme becerilerini geliştiren ve destekleyen özelliklere sahip olmalıdır.
- Okullarda dikkatlice seçilmiş çeşitli nesne ve materyaller ile zengin bir ortam oluşturulmalıdır. Her türlü bireyin farklılıkları düşünülerek özel eğitim ihtiyacı olan çocuklara göre eğitim ortamlarını düzenlemeleri gereklidir. Örneğin eğitim ortamları yetersizliği olan çocukların da rahatlıkla yararlanabileceği bir ortam olmalıdır.

Öğrenme Ortamlarının Düzenlenmesi

Kültürler arası etkinliklerde, kullanılacak bazı materyaller şu şekilde sıralanabilir.

- Dramatik oyun alanında farklı kültür, meslek, cinsiyet vb. ait kıyafet ve aksesuarlar,
- Farklı bebekler (farklı renk, kültür, yaş, yetersizliği olan, farklı cinsiyet)
- Farklı kültürlere geçmişe ve şu ana ait oyuncaklar,
- Farklı kültürlere ait müzik aletleri ya da resimleri, üç boyutlu maketleri (örneğin, kemençe, tulum, gitar, vb.)
- Farklı dillere ait kitaplar, çizgi filmler vb.
- Farklı ülkelerin bayrakları, paraları, pulları vb. yapılmış koleksiyonlar
- Farklı ülkeleri kültürlerinden alınmış fotoğraflardan oluşan albümler vb.

Kimlikli Bebekler

- Öğrencilerinize okuma kitabı seçerken, onların çeşitlilikler ve farklılıklar hakkında bilinçlendirilmesine dikkat etmeniz önemlidir. Farklı hayat şartlarını ve farklı grupların aynı olaylarda nasıl davrandıklarını sergileyen kitaplar seçmek yararlı olacaktır.

Öğrencilerle Yürütülebilecek Etkinlikler

- Çocuklar toplumdaki kazandıkları önyargıları daha çok oyun ve sanatsal faaliyetlerle dışa vururlar. Oyun ve sanatsal faaliyetlerde çocuğun yaratıcılığı ortaya çıktığı için en kalıcı davranış bu etkinlikler zamanında kazanılır. Çocukların önceden kazandığı ayrımcı tutum ve davranışları ortaya çıkarmak ve düzeltmek için yapılacak etkinliklerde oyun ve sanatsal faaliyetlere yeteri kadar önem verilmelidir.
- Farklılıklara saygı eğitiminde yapılacak etkinliklerden birisi de öğreticinin öğrencilerle birlikte şarkı söylemesi ya da onlara hikayeler anlatmasıdır. Seçilen şarkı ve hikayelerin farklılıkları yansıtacak içerikte olmasına dikkat edilmelidir

Öğrencilerle Yürütülebilecek Etkinlikler

Öğrencilerin cinsiyetçilikle ilgili örneğin, “sen doktor olamazsın, çünkü sen kızsın” gibi çeşitli fikirleri vardır. Burada öğrencilere televizyondan, kitaplardan, dergilerden çeşitli meslek dallarından örnekler gösterilebilir. Öğrencilerle yerel sağlık merkezleri ziyaret edilerek kadın çalışanlarla tanışmaları sağlanabilir. Kızların marangozluk, tırmanma işleri yaptığı; erkeklerin ise bebeklerle oynadığı ve temizliğe yardım ettiği fotoğraflar kullanılabilir.

- Farklılıkların anlaşılmaması çocukta kaygı oluşturabilir. Çocuğa (bireye) yeteneklerine uygun ortamlar yaratıp görevler vererek öz yeterlilik duygusu geliştirmesine yardım edin.
- Çocuğu bir koşul göstermeden sevdiğinizi gösterin.

Bireysel farklılıklarına saygı duyduğunuzda çocuklar nasıl hisseder ve ilişkinizde neler değişir?

- Kendini güvende hisseder.
- Farklılıklara saygı duymayı öğrenir.
- Olumlu benlik algısı oluşturur.
- Sorumluluk almaya yönelik motivasyonu artar.

JANE ELLIOTT

ve

AYRIMCILIK DENEYİ

(Mavi Göz / Kahverengi Göz Deneyi)

Jane Elliott, sadece beyaz ve Hıristiyanlardan oluşan tutucu ve ırkçı bir kasabada ilkokul üçüncü sınıf öğretmeni idi.

Mavi Göz / Kahverengi Göz Deneyi

- Deney için çocuklara bir oyun oynayacaklarını söyleyerek sınıfındaki çocukları göz renklerine göre iki gruba ayırdı. Mavi gözlülerin koluna bir bant taktı. Sonra çocuklara kahverengi gözlü insanların mavi gözlü insanlardan daha akıllı ve daha iyi olduğunu anlatmaya başladı. Çocuklara, göz rengini oluşturan pigment hücrelerinin zekâyı etkilediğini; mavi gözlülerin beyinlerinin kahverengi gözlülere göre daha küçük olduğunu sözde bilimsel veriler eşliğinde açıkladı.
- Elliott daha sonra önce kahverengi gözlü grubun öğle yemeğine gitmesine ve daha uzun bir teneffüsün keyfini çıkarmasına izin verdi. Jane kahverengi gözlü çocukları çalışkan, düşünceli, güvenilir ve dürüst olarak tanımlayıp sırtlarını sıvazladı. Grubu kayırmaya daha bir çok biçimde devam etti. O devam ettikçe, kahverengi gözlü çocuklar daha özgüvenli ve mavi gözlü çocuklara karşı daha küçümseyici olmaya, hatta hakaret etmeye başladılar. Mavi gözlü çocuklar daha çok hata yaptılar, çekingen ve depresif oldular. İki grup birbirleriyle oynamayı bıraktı. Jane çocukların bu kadar kısa zamanda bu kadar ileri gidebileceklerini tahmin bile edemezdi.

Mavi Göz / Kahverengi Göz Deneyi

Öğrencilerde yaşanan değişim şaşırtıcıydı. Zeki bir mavi gözlü kız, daha önce çarpım tablosunu su gibi bildiği halde, şimdi bir sürü hata yapmaya başlamıştı. Kahverengi gözlülerin ise okuma zorluğu çeken ve en yavaş öğreneni bile yüzünde kocaman bir gülümseme ile hiç tekmeden okumaya başlamıştı.

Deneyin İkinci Bölümü

Bu sefer Jane Elliott çocuklara, verdiği bilgilerde bir hata yaptığını, aslında mavi gözlü öğrencilerin daha üstün olduğunu “bilimsel” olarak anlattı. Kol bantları değiştirildi. Ancak bu sefer bir fark vardı. Üstünlüğü ele geçiren mavi gözlüler arkadaşlarına fazla kötü davranmadılar. Bir yerde kendi yaşadıklarını onlara yaşatmak istemediler. Jane sonunda çocuklara bu oyunun amacını açıkladı ve deneyi sonlandırdı. Tüm olayın bir kurgu olduğunu, beyazların zencilere yaptığı ırk ayrımcılığını; bunun zenciler tarafından nasıl hissedildiğini anlamaları için bu dersi hazırladığını anlattı.

Mavi Göz / Kahverengi Göz Deneyi

• Jane Elliott Ne Amaçlamıştı?

Jane Elliott bu deneyle ayrımcılığın kendiliğinden var olmadığını, insanları ayırtmak ve bölmek için yine bir insan tarafından üretildiğini göstermek istemişti. Jane'nin öğrencileri ötekileştirilmiş olmanın acısını anlamış ve empati yapmayı öğrenmişlerdi.

KAYNAKÇA

KEDV, (2006). *Erken Çocuklukta Farklılıklara Saygı Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Derin Yayınları.

Topçubaşı, T. (2015). *farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

YILDIZ, Ö.T. (2018). *5-6 yaş grubu için geliştirilen aile katımlı farklılıklara saygı programının çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.